

SZABADALMI OSZTÁLYOZÁSOK FEJLESZTÉSI IRÁNYAI

Kincses István

Országos Találmányi Hivatal

1. A szabadalmi osztályozások kialakulása

Közismert tény, hogy ma a legújabb műszaki megoldásoknak, a műszaki fejlesztések legfrissebb eredményeinek túlnyomó többségét szabadalmi oltalom alá helyezik. Ugyanakkor ezek az új eredmények találmányi leírások (közzétett szabadalmi bejelentések és engedélyezett szabadalmak leírásai) alakjában kinyomtatva a legszélesebb nyilvánosság számára válnak megismerhetővé, válnak a műszaki ismeretanyag integráns részévé, a további fejlesztés alapjává. Egyfelől a szabadalmas bizonyos korlátozott időtartamra kizárólagos jogot nyer egy találmány hasznosítására, másfelől a társadalom a találmányi leírás révén lehetőséget kap a feltaláló által létrehozott műszaki megoldás megismerésére, a műszaki ismeretek gyarapítására, sőt a szabadalmi oltalom megszüntével annak tetszés szerinti hasznosítására is. Így a szabadalmi rendszerek kölcsönösen előnyöket biztosítanak mind a feltalálóknak, mind a társadalomnak.

Ahhoz azonban, hogy a társadalom az őt megillető előnyökhöz ténylegesen hozzá is jusson, szükséges, hogy az új műszaki megoldásokról informáló találmányi leírások megtalálják az utat az adott témakör iránt érdeklődő személyekhez, illetve intézményekhez. Ez a látszólag egyszerű információáramlás, illetve információátadás a szabadalmi dokumentumokat kibocsátó hatóságok és a társadalomnak ilyen információkat igénylő rétegei között a valóságban egyáltalán nem egyszerű, aminek különböző okai vannak. Először is az információmennyiség rendkívüli nagyságára kell utalni. Mivel a szabadalmi hatóságok az általuk kibocsátott szabadalmi leírásokat többnyire kölcsönösen megküldik egymásnak, országonként legalább egy, olyan méretű szabadalmi tár alakul ki, amely a világ szabadalmi leírástömegének, ha nem is egészét, de jó részét felöleli. A világon jelenleg egy év alatt megjelenő szabadalmi dokumentummennyiség mintegy 800 ezer leírásból tevődik össze. Ebből a hatalmas dokumentumtömegből, amelyet a korábbi évek sokmillió leírástömegével együtt kell tárolni, nem könnyű kiválasztani az egy-egy vállalat, kutató-fejlesztő

intézet profiljába vágó, egy-egy szakember érdeklődési körébe eső szabadalmakat, vagy éppen egyetlen olyan szabadalmat, amely előre kijelölt műszaki jellemzőkkel rendelkezik.

A tárgykörök, szakterületek szerinti eligazodás ma elsősorban a *szabadalmi osztályozások* használatával válik lehetségessé. Ezeknek az osztályozásoknak természetesen éppúgy kell segíteniük munkájukban a szabadalomengedélyezési eljárás során az újdonságvizsgálatot folytató szabadalmi hatóságokat, mint a szabadalmi hatóságokon kívüli felhasználókat, ami olykor eltérő igényeket támaszt az osztályozással szemben.

A szabadalmi osztályozások felépíthetők iparágak, szakmák vagy funkciók szerint. Az iparágak szerinti osztályozást „iparra orientált”-nak vagy „alkalmazásra orientált”-nak szokás nevezni. Ilyen jellegű volt például a német szabadalmi osztályozás. Más lehetőséget kínál a találmányok beosztályozására az a funkció, amelyet a találmány jellemző módon betölt. Ezt veszi alapul az ún. „funkcióra orientált” osztályozás. Ennek a típusnak megtestesítője az Egyesült Államok szabadalmi osztályozása. Az említett kétféle osztályozás teljes tisztaságában természetesen csak elméletileg létezik. A gyakorlatban a kétféle elv kényszerűen keveredik egymással. Egyes funkciók kifejezetten kötődhetnek bizonyos iparágakhoz (pl. a fonás mint funkció kifejezetten a textiliparhoz kötődik), ezzel szemben vannak olyan funkciók, amelyek szinte valamennyi iparágban előfordulnak (pl. a szállítás, tárolás minden iparágban előadódik). Az ilyen funkciókra vonatkozó találmányok természetesen a „funkcióra orientált” osztályozásra kínálják magukat.

2. A nemzeti szabadalmi osztályozások fejlődése

A szabadalmak osztályozásának szükségessége már a múlt század második felében jelentkezett; ekkor kezdett ugyanis a szabadalmazás tömeges méreteket ölteni, s

ekkor alakultak meg a mai értelemben vett szabadalmi hatóságok is. Az osztályozás finomságának igénye nyilvánvalóan még nem volt a maihoz mérhető. Száz évvel ezelőtt a Magyar Királyi Szabadalmi Hivatal például mindössze huszonegy osztályba sorolta be tárgyuknak megfelelően a Magyarország területére engedélyezett szabadalmakat (ez még az akkori szabadalom-mennyiség mellett sem biztosíthatott elég hatékony visszakeresést). Később, a századforduló idején, a szakterületeket jobban elkülönítve egymástól, több osztályt alakítottak ki, s így a magyar szabadalmak mintegy 150 kategória szerint váltak rendezhetővé.

A jelentős iparral rendelkező országok – amelyekben a szabadalmak száma is többszörösen felülmúlta a magyar szabadalmakét – igyekeztek mind nagyobb számú osztállyal, s azokon belül csoportokkal, alcsoportokkal hierarchikusan felépíteni nemzeti osztályozásukat. A 20. század közepére a német szabadalmi osztályozás már mintegy 20 ezer csoportot foglalt magába, ami azt jelentette, hogy az érdeklődő elég jól szelektáltan kaphatta meg a szabadalmi táruk olvasótermeiben a német szabadalmi leírásokat, ha témájának szabadalmi osztályjelzetét megállapította.

Figyelmet érdemel a múlt század derekán kialakított angol szabadalmi osztályozás is; létrehozásakor célul tűzték ki, hogy adjon módot a feltalálóknak arra, hogy a szabadalmi leírásokban rendelkezésre álló anyagok között saját maguk tudjanak kutatni. Maga az osztályrendszer kb. 150 osztályból épült fel és 2400 olyan kategóriát (ún. *heading-et*) tartalmazott, amely nem szükségképpen kötődött egyetlen osztályhoz. Az osztályok számát idővel 270 fölé emelték, a headingeket pedig 1400-ra csökkentették. Gyökeres változást az angol osztályozásban az 1963. év hozott, amikor is megszüntették az osztályokat, a headingek számát pedig 400-ra csökkentették. Ez a változás mindazonáltal nem nehezíti a szabadalmak tárgykör szerinti visszakeresését, mivel az angol rendszer – a többi szabadalmi osztályozástól eltérően – a műszaki megoldásoknak a headingeken belüli elhelyezésén túl, azok többszemponútú jellemzését, a leírások főbb tartalmi komponenseinek azonosítását is biztosítja.

Az angol rendszer a headingeken belül kb. 70 ezer osztályozó és indexelő kifejezést (ún. *term-et*) alkalmaz. Míg a hierarchikus felépítésű osztályozások általában egy, esetleg két-három osztályjelzettel látnak el egy szabadalmi leírást, addig az angol indexelő rendszer nem ritkán tiznél is több indexelő kifejezés kódját veszi igénybe egy találmány lényeges tartalmi komponenseinek megjelölésére.

Érdemes itt megemlíteni azt a heves vitát, amely Angliában a szabadalmi osztályozás bizonyos elveinek megváltoztatását kísérte a közelmúltban. A változás lényegében azt célozta, hogy közelebb vigye az angol osztályozási elvet a kontinensen használatos osztályozási

elvhez. Az 1977. évi angol szabadalmi törvényből eredően ma a szabadalmak osztályozásakor – az addig érvényes előírásokkal szemben – nem a teljes szabadalmi leírást, hanem csak az ún. *inventív lépést* (találmányi gondolatot), vagyis lényegében a szabadalmi igénypont tartalmát kell figyelembe venni. A korábbi angol gyakorlat szerint a teljes szabadalmi leírás szolgált az osztályozás alapjául. Az új előírás kétségtől egyszerűsíti a szabadalmi hivatal osztályozó szakembereinek munkáját, csökkenti az osztályozási kifejezések és indexelő kifejezések számát, ugyanakkor azonban a szabadalmi hivatalon kívüli felhasználóknak sok esetben nem ad kellő eligazítást, nem ad módot arra, hogy a találmány felhasználási területe felől tájékozódjanak.

Jellemző és honi viszonyaink között szinte elképzelhetetlen az az élénk reagálás, amelyet ez az osztályozási változtatás Angliában kiváltott. Kilencven nagyvállalat a szabadalomkutatók többségének, szabadalmi ügyvivőknek a támogatásával hadjáratot kezdett a régi osztályozási mód visszaállításáért. Meggyőző példák erejével igyekeztek bizonyítani, hogy az új osztályozás alkalmazása következtében az ipar annak a veszélynek teszi ki magát, hogy nem szerez tudomást fontos, őt érdeklő szabadalmakról, aminek viszont párhuzamos kutatások, idegen szabadalmi jogok megsértése, ebből kifolyólag szabadalmi perek lehetnek a következményei.

„Az ipari kutatás fontmilliói pocskelódhatnak el a kettőződésekre annak a módnak megváltoztatásából eredően, ahogy az angol szabadalmi hivatal a szabadalmakat beosztályozza. Megnövekedhet a peres szabadalmi ügyek száma, és megnövekedhet ezáltal az innovációs beruházással járó kockázat is” – írta ezzel kapcsolatban az *Economist*.

„Miközben megjelentetik a szabadalmi leírásokat, ezáltal elméletileg hozzáférhetővé téve azok tartalmát a nyilvánosság számára, ez a gyakorlatban teljesen haszontalan lesz, hacsak a nyilvánosságnak nincs valamilyen módja arra, hogy az igényeinek megfelelő leírást megtalálja” – írta ugyanezzel a témával kapcsolatban a *European Intellectual Property Review* cikkírója. Példaképpen felhossa a 2 007 991 sz. közzétett angol szabadalmi bejelentést, amelynek az a lényege, hogy hidrogéngázt injektálnak szivattyúval a nyomás alatti mérőbe, s a gáz lehűti az atomreaktor magját. E bejelentésben az inventív lépés a hidrogén és az anyag keverése, valamint a szivattyúhasználat módja. Ennek a következő jelzetek felelnek meg az angol osztályozásban: B1C, B1C, B2C. A kódok jelentése: keverés – berendezés gáznak folyadékba kényszerítésére – szivattyúk alkalmazása. Ezzel szemben – mivel az inventív lépésen kívül esik – nincs indexelve a szabadalmi dokumentum a G6, CXB, CLA és CLF kódokkal, melyeknek jelentése: maghasadásos reaktorok – hűtési kör – hűtőközeg-keringtetők vagy szivattyúk elrendezése – hűtőközegek. Ebből tehát az következik, hogy aki atomreaktorok hűtésével kapcsola-

tos szabadalmi dokumentumokat keres, az a szóban forgó 2 007 991 sz. közzétett bejelentést nem fogja megtalálni az angol osztályozási jelzetek alapján.

Az ügyből talán az érdemel leginkább figyelmet, hogy Angliában a külső szemlélő számára jelentéktelennek tűnő szabadalmi osztályozás-változtatásnak a közvéleményben, vagy legalábbis az iparvállalatok körében komoly visszhangja támadt, ami egyúttal azt is bizonyítja, hogy Angliában az ipar mennyire fontosnak itéli a szabadalmi leírások rendszeres kutatását, tanulmányozását, és számára nem közömbös, hogy a hozzáférést milyen módon biztosítja az angol szabadalmi hivatal. Ugyanakkor hazai vállalatok körében a szabadalmi dokumentumok rendszeres figyelemmel kísérése még egyáltalán nem tekinthető ma általánosnak, s ebből kifolyólag a szabadalmakhoz való hozzáférést elősegítő osztályozások ismerete sem jellemző vállalatok, kutató-fejlesztő intézeteink szakembereinek nagy részére. Egy szabadalmi osztályozási rendszer változtatásából eredő hatások felmérése, kedvezőtlen hatások esetén tiltakozó akciók kezdeményezése pedig egyenesen elképzelhetetlennek tűnik az iparjogvédelmi tájékozottság hazai szintje mellett.

4. A Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás (NSZO) kialakulása

Nem kétséges, ahhoz, hogy a nagyközönség, a társadalom hasznosítani tudja a szabadalmi dokumentumokban rejlő hatalmas mennyiségű műszaki ismeretanyagot, könnyen kezelhető, jól szelektáló szabadalmi osztályozásra van szükség. Önmagában azonban még az ilyen osztályozások létezése sem oldhatja meg a problémát, ha a világ országai más-más osztályozási rendszert alkalmaznak saját szabadalmaikon. Ez a felismerés jutott érvényre akkor, amikor mintegy harminc évvel ezelőtt az Európa Tanács (Europe Council) országai *Nemzetközi Szabadalmi Osztályozási (NSZO)* rendszer felállítását határozták el. Ennek a rendszernek részletes kidolgozása azonban igen hosszú időt, majdnem tizenöt évet vett igénybe, tényleges bevezetésére általában csak 1970 körül kerülhetett sor. Ez az osztályozási rendszer az országok nagy többségénél a korábbi nemzeti osztályozási rendszerek helyébe lépett.

Fontos kivételt képez az Egyesült Államok és Anglia szabadalmi hivatalának gyakorlata. Ezek a hivatalok ugyanis csak másodlagosan használják az NSZO jelzeteit szabadalmi dokumentumaikon; továbbra is előnyben részesítik saját korábbi osztályozásukat, és azt a jövőben sem kívánják feladni. Viszonylag hosszú ideig ragaszkodott nemzeti osztályozásához Japán és Ausztria szabadalmi hivatala, és bár az NSZO jelzeteit már a hetvenes években is feltüntették szabadalmi leírásaikon, a saját osztályozás alkalmazásáról csak a nyolcvanas években mondtak le.

Az NSZO használata azzal a rendkívüli előnnyel jár, hogy ennek az egyetlen osztályozási rendszernek ismeretében a keresett téma osztályjelzete alapján hozzá lehet férni a legkülönbözőbb országok szabadalmi dokumentumaihoz. Ez a megállapítás ma természetesen csak 10-13 év anyagára érvényes, mivel a korábbi szabadalmi leírások a nemzeti osztályozások jelzetei szerint kaptak besorolást, és általában azoknak megfelelő rendben is vannak tárolva. Jelenleg még folyamatban van nemzetközi kooperációban egy olyan nagyszabású munka, amelynek keretében 1920-ig visszamenőleg átosztályozzák az NSZO szerint Anglia, az Egyesült Államok, Franciaország, Japán, az NSZK (az egykori Németországgal együtt) Svájc és a Szovjetunió szabadalmi dokumentumait. Ezzel szemben az Országos Találmányi Hivatal Szabadalmi Tárában a magyar szabadalmi leírások már át vannak osztályozva 1916-ig visszamenőleg az NSZO szerint, és tárolásuk is ennek felel meg. A felsorolt külföldi leírások milliós tömege átosztályozásának azonban – mely CAPRI néven vált ismertté (Computerized Administration of Patent documents Reclassified according to the IPC, azaz: NSZO szerint átosztályozott szabadalmi dokumentumok számítógépes nyilvántartása) – a hazai közönség aligha fogja élvezni az előnyeit a rendkívül magas beszerzési költségek folytán.

Az NSZO kidolgozóit az a szándék vezette, hogy a nemzetközi osztályozás lehetőleg funkcióra orientált rendszer legyen, mindamellett befolyással volt az NSZO kidolgozóira az „iparra orientált” német osztályozási rendszer is. Ennek megfelelően felismerhetők az NSZO-ban mind a funkcionális, mind az alkalmazási elv érvényesülésének jelei, a nemzetközi osztályozás a két különböző rendszer szerencsés ötvöződésének tekinthető.

5. Az NSZO továbbfejlesztése

A nemzetközi osztályozás sem jelenthet nyilvánvalóan megmerevedett rendszert; fokozatosan igazodnia kell a technika fejlődéséhez és a feltalálói aktivitás mértékéhez. Új szakterületek számára az osztályozásban is megfelelő új jelzeteket kell biztosítani, ahol pedig élénk a feltalálói tevékenység, feltűnően sok a szabadalmi bejelentés, ott finomítani kell a meglévő osztályozáson, újabb fő- és alcsoportokat iktatva közbe.

Az NSZO időszakos felülvizsgálatát tehát a következő okok teszik szükségessé:

olyan új műszaki megoldások jelentkezése, amelyek az NSZO meglévő rubrikáinak egyikébe sem illeszthetők bele (ilyenek előfordulásakor az osztályozók X-jelölést használnak, amíg az osztálymutató nem ad önálló jelzete);

az osztályozás meglévő alakjában a kutatást bizonyos területen nem segíti hatékonyan (nem differenciál eléggé);

kétértelműségek vannak az NSZO szövegezésében.

Az NSZO revízióját a szabadalmi hatóságok statisztikai adatokkal alátámasztva kérhetik, közölve, hogy valamely NSZO jelzet alatt mekkora leírás mennyiség gyűlt össze (az azonos találmányra vonatkozó, de különböző országokban kiadott szabadalmi dokumentumok, az ún. szabadalomcsaládtagok nem számíthatók ide), milyen az évi növekedés százalékban kifejezett értéke, milyen az éves kutatási aktivitás az adott osztályozási jelzet alatt.

Az NSZO továbbfejlesztése rendszeres, ötévenkénti felülvizsgálatok révén. Jól jellemzi az NSZO tételeinek számszerű gyarapodását az a tény, hogy az első kiadásban kb. 46 ezer, a másodikban kb. 49 ezer, végül a harmadikban már több mint 54 ezer csoportot jeleztek önálló kóddal.

Sor került néhány olyan strukturális változtatásra is, amelyek egy-egy teljes alosztályra kiterjedtek. Így például a heterociklusos vegyületek C 07 D alosztályát az NSZO 2. kiadása az 1.-től teljes egészében eltérő módon tagolta fő- és alcsoportokra. Ez történt többek között a C 08 C, C 08 F, C 08 G, C 08 J és C 08 K alosztályok esetében is. Új alosztályokat is alakítottak a 2. kiadásban, mint pl. a C 25 B, C 25 C, C 25 D, C 25 F alosztályt. Volt eset teljes alosztály megszüntetésére is: a 3. kiadásban például a konténeres szállítás B 65 J alosztálya már hiányzik, a korábban ide sorolt találmányok a B 60 P, B 65 D és B 65 G alosztályokba kerülnek.

Az NSZO 2. kiadása újdonságként vezette be egyes alosztályokban az ún. „komplementer” (kiegészítő) osztályjelzetek használatát. Ez az intézkedés abból a felismerésből született, hogy a kutatást bizonyos esetekben megkönnyíti, ha a találmányi objektum egyedi összetevői is be vannak osztályozva. Ilyenkor kerül sor a komplementer osztályjelzetek használatára. A komplementer információ kiegészíti az önmagában vett műszaki téma osztályozását, megjelölve az összes lényeges összetevőt, például egy kompozíció vagy egy keverék összetevőit, vagy egy vegyület komponens-csoportjait. A komplementer jelzeteket főleg a vegyészet olyan területein vezették be, ahol nehéznek látszott egy-egy kategória hierarchikus tovább-bontása még finomabb beosztásokkal, a kutatás hatékonyságának fokozása érdekében.

Hasonlóképp az NSZO 2. kiadása intézkedett az ún. „szuplementer” (járulékos) információk osztályozásáról is. Az ilyen információ a szabadalmi leírásban szereplő nem-triviális műszaki információ, amely azonban az igénypontokban nem szerepel, s így nem képezi részét a találmánynak, a kutató számára viszont hasznos műszaki tájékoztatást ad. A szuplementer és komplementer osztályozásokat az NSZO 3. kiadása „nem kötelező”-nek nyilvánította, vagyis a szabadalmi hatóságok belátására bízta azok alkalmazását.

Az NSZO 3. kiadása mondta ki első ízben azt az általános elvet, hogy *a funkcióra orientált helyeket*

előnyben kell részesíteni az alkalmazási helyekkel szemben, vagyis az osztályozónak lehetőleg funkcióra orientált helyet kell választania a találmányok osztályozásakor.

Megfigyelhető, hogy a nemzetközi szabadalmi osztályozási jelzeteit alkalmazó szabadalmi hatóságok osztályozási gyakorlatai között adódnak eltérések, aminek hatása a visszakeresések, a szabadalomkutatások szempontjából igen kedvezőtlen. Az okok feltárása végett nemzetközi keretek között folyik az NSZO-alkalmazás következetességének vizsgálata olyan találmányokkal kapcsolatban, amelyeket több országban jelentettek be szabadalmazásra, s így több szabadalmi hatóságnak is be kellett osztályoznia azokat, egymástól függetlenül. E vizsgálat során mindenekelőtt azt igyekeznek felderíteni, hogy az NSZO mely területein rosszabb az NSZO jelzetek használatának következetessége a többi területhez képest. A cél az, hogy ezeken a területeken vizsgálják majd felül magát az NSZO-t.

E kérdés tanulmányozása során több okot derítettek fel az inkonzisztens NSZO-használatra. Ilyenek például a következők:

- az osztályozási rendszer hiányosságai;
- hiányos definíciók, utalások, osztályozási szabályok;
- nem világos, kétértelmű szövegezés, utalás, definíció, megjegyzés;
- a funkcióra orientált helyek hibás értelmezése az alkalmazásra orientáltakhoz képest;
- az osztályozó következtelen működése:
 - a találmány terjedelmének vagy egy jelzet szövegének értelmezése tekintetében,
 - definíciók, hivatkozások, megjegyzések, szabályok figyelmen kívül hagyása vagy félreértése folytán,
 - a találmány egyes aspektusait figyelmen kívül hagyva az osztályozáskor,
 - nem keresve meg azt a legalacsonyabb szintű csoportot a hierarchiában, amely még átfogja a tanulmány összes aspektusát.

5.1. Hibrid rendszerek

Alapvető fontosságú fejlesztési irányt képvisel az ún. *hibrid rendszerek* kialakítása az NSZO-n belül. Bár az osztályozások nélkülözhetetlen segítői a téma szerinti szabadalomkutatásoknak, mindamelllett bizonyos területeken nem tudnak eléggé hatékony segítséget nyújtani a kutatáshoz, mivel az osztályozási jelzetek azonossága néhol még igen sok és jelentős különbözőséget enged meg a találmányok között. Jó példának tekinthető az ilyen helyzetek szemléltetésére az *ötvözetek szakterülete*. Ezeket az osztályozás legfőbb alkotójuk és még egy vagy két ötvöző elemük alapján mintegy 98 csoportra tagolja. Az egyes ötvöző elemek jelenlétének, illetve hiányának, valamint a jelenlét százalékos értékének azonban elképzelhetetlenül sokféle kombinációja létezik.

het, amelyeket az osztályozással követni már nem lehet. Ezért az ötvözetek területére az angol szabadalmi hivatal saját osztályozási rendszeréhez kapcsolódva már évtizedekkel ezelőtt *indexelő rendszert* dolgozott ki. Ennek keretében egy szabadalom műszaki tartalmát akár 50 indexjellel is el lehet látni, amelyek általában egymást nem kizáró indexjelek.

Volt egy olyan időszak, amikor az osztályozástól jobbra független indexelő rendszerekben látták a szabadalomkutatások hatékonyságának és gépesíthetőségének biztosítékát a technika számos területén. Kitűnt azonban időközben, hogy ez aránytalanul nagy anyagi áldozatot követel, az ilyen rendszerek kifejlesztése és a szabadalmi leírásoknak sok aspektus szerinti elemzése, indexelése következtében. A legutóbbi években az a nézet került mindinkább előtérbe, hogy bizonyos szakterületeken a szabadalomkutatások hatékonysága a nemzetközi szabadalmi osztályozási rendszernek indexeléssel való kombinációjával biztosítható. Ez a kombinált rendszer „hibrid rendszer” elnevezéssel vált ismertté. Ilyen hibrid rendszernek tekinthető egyébként az angol hivatal által hosszú idő óta alkalmazott osztályozó és indexelő rendszer is.

Az NSZO legközelebbi (4.) kiadása már 1985-től hibrid rendszereket is fog tartalmazni. Az indexelő kifejezések integráns részét fogják alkotni az NSZO-nak, alkalmazásuk pedig fakultatív jellegű lesz, vagyis az egyes szabadalmi hatóságok maguk fogják eldönteni, hogy a kutatások hatékonyságának növelése érdekében alkalmaznak-e majd indexelő kifejezés kódokat is szabadalmi dokumentumaikon.

Az indexelő kifejezéseknek az a funkciójuk, hogy az osztályozási jelzetek által osztályozott műszaki tárgykör egyedi alkatelemeiről vagy különböző szempontjairól tájékoztassanak. Az NSZO jelzetek mindig egy műszaki tárgykörnek mint egésznek a megjelölésére szolgálnak, és csak véletlenül lehetnek alkalmasak a már osztályozott tárgykörnek csupán egy elemét érintő információ közlésére. Még ha erre mód is lenne, az ilyen információ mélysége nem lehetne kielégítő. Az indexelő kifejezéseknek nem csupán további részletezett albeosztásokat kell képezniük az adott műszaki tárgykörben, hanem egyéb tájékoztatással is kell szolgálniuk, pl. az alkalmazási, felhasználási terület, a hasznosság, a legfontosabb tulajdonságok vonatkozásában.

Az osztályozási jelzet és egy vagy több indexelő kifejezés kombinálásával tetszőleges szelektivitású kutatásokat lehet végezni a szabadalmi anyagban. A hibrid rendszerek mind a manuális, mind a számítógépes kutatások folytatását könnyíteni fogják. Addig, amíg biztosítani kell a szabadalmi tárákban a manuális kutatási lehetőséget, a szabadalmi leírások tárolását célszerű az NSZO jelzetek szerint végezni; a tároláskor a leírások indexjeleit nem kell tekintetbe venni. Mindamellet a manuális kutatást jelentős mértékben elősegítheti, ha az

indexelő kifejezések a szabadalmi leíráson nemcsak nyomtatva találhatók meg, hanem kódjaik más, feltűnő módon (pl. különböző színek használatával) is jelölve vannak.

6. Következtetések

Valószínűnek látszik, hogy a szabadalmi osztályozások még hosszú időn át nélkülözhetetlenek lesznek a szabadalmi kutatások folytatásához. Jelentőségük még akkor sem fog megszűnni, ha a leírások teljes szövegének és ábráinak számítógépes tárolása általánossá válik, és a számítógépes kutatás bizonyos szavak, szókombinációk szövegbeli előfordulásának kiderítésére fog irányulni. Egy szabadalmi dokumentum osztályjelzeteinek és indexjeleinek kiválasztása ugyanis elemző és szintetizáló tevékenység alapján történik, így a későbbi számítógépes visszakeresés is nagyobb relevanciájú szabadalmi leírások kiválasztását fogja eredményezni ennek a szellemi ráfordításnak a hasznosítása révén, mint az osztály- és indexjelek nélkül, csupán a szókeresésre alapozott módszer.

Irodalom

1. International Patent Classification. World Intellectual Property Organization. 3. kiad. München, Carl Heymanns Verl. KG, 1979.
2. Op. cit. 2. kiad. London, Morgan Grampion Books Ltd., 1974.
3. Op. cit. 1. kiad. London, Morgan Grampion Books Ltd., 1968.
4. Patents: a source of technical information. London, The Patent Office, 1975. 24 p.
5. Classification key. Forward concordance. Backward concordance. London, The Patent Office, 26 p.
6. SHIPLEY, G.: Problems in classifying by „inventive step” and the need to preserve the British Patent Classification System = European Intellectual Property Review, 1979. aug. p. 203-204.
7. Needles in Britain's patents haystack = Economist, 1979. dec. 1. p. 103-104.
8. Hibrid rendszerek a Nemzetközi Szabadalmi Osztályozásnak mint kutatási eszköznek tökéletesítésére = KG Iparjogvédelmi Tájékoztató, 1982. 1. sz.
9. A WIPO PCPI állandó bizottságának munkairatai 1981-1983.

KINCSES István: Szabadalmi osztályozások fejlesztési irányai

A cikk áttekintést ad a nemzeti szabadalmi osztályozások kialakulásának körülményeiről, fejlődésükről. Ismerteti a Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás bevezetésének okait, végigkíséri ennek az osztályozásnak eddigi történetét, fejlesztésének főbb vonalait. Ezek között részletesebben tárgyalja a hibrid osztályozást, és utal a szabadalmi osztályozások jövőbeli szerepére.

* * *

KINCSES, I.: Development trends of patent classification systems

The establishment and the development of national patent classification systems are reviewed. The reasons for the introduction of the International Patent Classification (IPC) system, its history and development are described. The so-called hybrid classification system is discussed in detail. The future role of patent classification is also considered.

КИНЧЕШ, И.: Направления развития патентной классификации

В статье дается обзор об условиях формирования и развития национальной патентной классификации. Автор знакомит с причинами введения Международной патентной классификации, с историей и основными направлениями ее развития. Более подробно останавливается на гибридной классификации и показывает роль патентной классификации в будущем.

* * *

KINCSES, I.: Die Entwicklungsrichtungen der Patentklassen

Es ist eine Übersicht über die Umstände der Entstehung der Patentklassen und über ihre Entwicklung mitgeteilt. Die Gründe sind beschrieben, die zur Einführung der Internationalen Patentklassen geführt haben, ihre Geschichte und die Haupttrichtlinien ihrer Entwicklung sind dargestellt. Die hybride Klassierung ist ausführlicher behandelt und es wird auf die zukünftige Rolle der Patentklassen hingewiesen.

Új szabvány

1983 áprilisában megjelent az MSZ 376–82 *Könyvtárak és szakirodalmi tájékoztatói intézmények dokumentumainak mikrofilmjei* c. szabvány. A szabványt együtt kell alkalmazni a KGST Szabványosítási Együttműködési Állandó Bizottság (SZEÁB) Mikrofilm Munkacsoportja által kidolgozott szabványokkal. (E szabványok felsorolását az MSZ 376–82 közli.)

A szabvány a könyvtárakban és dokumentációs intézményekben alkalmazott mikrofilmekkel szemben támasztott azonosítási és minőségi követelményeket írja elő. Kidolgozásakor felhasználtuk az NTP MCNTI 18–77 *A Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer keretében folyó információcsere céljaira alkalmazott mikroképhordozók* c. normatív–műszaki előírást.

Az azonosító adatoknak egyértelműen azonosítaniuk kell a mikrofilmezett dokumentumot és a mikrofilmet.

A mikrofilmlap és az azon elhelyezett dokumentum azonosítását az ISO/DIS 5123 *Headers for microfiches of monographs and serials* (Monográfiák és időszaki kiadványok mikrofilmlapjának címfeje) c. nemzetközi szabványtervezet alapján dolgoztuk ki.

A szabvány előírja, hogy a mikrofilmlap kódmezőjében, címmezőjében és sorszámozási mezőjében milyen adatokat kell feltüntetni.

A főbb *dokumentumtípusokra* (könyv, időszaki kiadvány stb.) megadja az azonosításhoz szükséges kötelező és fakultatív bibliográfiai adatokat, valamint közlésük sorrendjét. Rendelkezik a dokumentum azonosításáról mikrofilmtekercek és mikrokiadványok esetében is.

A *minőségi követelmények* a mikrofilmmel szemben támasztott mechanikai, kémiai és élességbeli követelményeket írják elő.

A *függelék* a különböző dokumentumtípusok mikrofilmezéséhez ajánlott mikroformákat tartalmazza.